

Kultúra, politika, lenyúlás

Az ügyészségen nem tájékoztam, de reménykedem benne, hogy a közvagyon elherdálását le tudtuk állítani – figyelmeztet L. Simon László, aki október 15-ével áll a Nemzeti Kulturális Alap élére, s a finanszírozási rendszer radikális átalakítására készül.

– Mi fog változni?

– Kezdjük azzal, hogy mire terjed ki az NKA elnökének hatásköre. Van egy szakkollégiumi rendszer, amelyben a kurátorok felét a szakmai szervezetek delegálják, a többiek a miniszter: ez a bizottsági tagokkal együtt összesen százhatvan főt jelent. És működik egy kilencvenkilenc fős munkaszervezet, az NKA igazgatósága, ahol a pályázati rendszer működtetése, a szerződések előkészítése és az ellenőrzés zajlik. Az NKA elnöké-

nek feladatköre az első részre vonatkozik, az igazgatóságnál a munkáltatói jogokat pedig az igazgató gyakorolja. A bizottsági elnök tulajdonképpen a miniszter meghosszabbított keze, hiszen a törvény értelmében az NKA tényleges elnöke a miniszter, aki egy másik személyre átruházhatja az elnöki jogköröket és kompetenciákat. Éppen ezért az elképzeléseim, a változtatási javaslataim elsősorban az NKA kollégiumi szerkezetével és a pályázati rendszerrel kapcsolatosak, nem az

igazgatósággal, bár annak a feladatait is szeretném egyszerűsíteni és csökkenteni, amennyiben van erre lehetőségünk.

– Az átszervezés egyik legfontosabb eleme az új szakkollégiumi rendszer bevezetése lenne. Mit lehet erről tudni?

– Jelenleg tizenhét állandó és két ideiglenes szakkollégium van. E két utóbbi a könyvkultúra támogatását szolgáló két Márai-kollégium. Ideiglenes kollégiumokat a jövőben is fel fogunk állítani egy-egy célra, most is döntött a bizottság az emigráció jeles tagjai hagyatékának hazahozatalát támogató Ithaka-program folytatásáról. Az állandó kollégiumok számát viszont a jelenlegi felére csökkentjük, amivel persze a kurátorok száma is feleződik majd. Mivel a kurátoroknak nő a feladatuk, terveim szerint a huszonöt százalék illetményemelést el lehet majd érni, de még így is több tízmillió forintot tudunk megtakarítani a felszabaduló tiszteletdíjak révén. És ha azt nézem, hogy a például Közművelődési Kollégium az elmúlt évben összesen huszonötmillió forintot fordított folyóirat-támogatásra, akkor a megspórolt összeg akár egy konkrét pályázati cél finanszírozására is alkalmas lehet.

– Ezek szerint összevonásokról van szó?

– Én inkább egy új kuratóriumi rendszer felállításáról beszélek, hiszen lesznek új tematikájú kollégiumok, amik átvesz-

nek feladatokat a többiektől. Ehhez persze az kell, hogy a bizottság, valamint a miniszter rábólintson. Vele előzetesen egyeztettem az elképzeléseimről, úgyhogy az első bizottsági ülésen már olyan koncepcióval fogok előállni, amely teljes politikai támogatottságot élvez. Ez az új rendszer alapvetően két szempontot vesz figyelembe: a pénzügyi mozgásterünket, illetve a szakmai logikát, aminek lényege, hogy az egymás mellé nem sorolható területek váljanak külön. Lesznek tehát a régiék mintájára szerveződők, és teljesen új kollégiumok is.

– Ez utóbbira mondana példát?

– Tervezünk külön folyóirat-kiadási és külön könyvkiadási kollégiumot, ez utóbbi a Márai-programot is tovább fogja vinni. És lesznek olyan kollégiumok, amelyek két egymás melletti terület együttműködésére épülnek: az eddigi különálló közművelődési és a népművészeti kollégium például összeolvad. Ez logikus, mert szinte ugyanazok a szakmai szervezetek delegálták a jelölteket mindkét helyre. Nem véletlenül, hiszen a magyar népművészeti élet kilencven százalékban a művelődési házakban zajlik, a legkülönbözőbb népi kézműves mesterségek bemutatkozási, kiállítási lehetőségeit, sőt a néptáncosok, énekesek szakmai minősítő versenyeit is ez az intézményrendszer szervezi. Persze volt, aki felvetette, miért akarok összevonni olyan szakmai területeket, amelyek nem ismerik egymást, és így hogyan fognak egymásról dönteni. Az a szakbarbárság viszont, ami a mai magyar kulturális életet jellemzi, hogy mindenki csak a saját területét figyeli, eleve nagy baj. Engem zavar, hogy egy kortárs képzőművészeti kiállítás megnyitón nem igen találkozik az ember egy színésszel, vagy akár egy színházi esten egy képzőművésszel. Persze vannak üdítő kivételek, ugyanakkor abban reménykedem, hogy az a fajta szellemi pezsgés és átjárás, ami az értelmiségi vitákat is termékenyebbé tehetné, ezzel a szerény eszközzel is motíválható lesz. Igenis vannak területek, amiknek együtt kell időnként gondolkodniuk. Ilyen például az építőművészet és az örökségvédelem egy kollégiumon belüli együttműködése, amit már Jankovics Marcell is szorgalmazott.

– Az átszervezés nyilván személycserét is jelent majd.

– Úgy gondolom, a mostani százhatvan főnek a fele is elég lesz. Ugyanakkor továbbra is ötven százalékban a szakma, ötven százalékban a miniszter delegálja majd a tagokat, a szakmai önrendelkezés

tehát megmarad. A létszámcsökkenés során sok kurátor valóban cserélődni fog, közülük többeknek amúgy is lejárt volna év végén a mandátuma. Persze bármelyikük visszakérülhet az átalakuló kollégiumokba, ha őket választja a szakma.

– Megszűnik a filmes kollégium is?

– Igen, de ez nem azt jelenti, hogy filmes pályázatokat egy létrejövő új kollégium ne írhatna ki. Ebben az ügyben meg fogom keresni Szalai Annamáriát, hogy írjunk ki közösen filmes pályázatokat a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósággal olyan célokra, amiket nem fog lefedni az új filmtörvényben körvonalazódó alap. De szeretném, ha az oktatási államtitkársággal együtt – erről Hoffmann Rózsával már egyeztetünk röviden – a könyves kollégium felsőoktatási tankönyvpályázatot is kiírna, mivel a magyar tudományos könyvkiadásnak évek óta nincs megfelelő pályázati forrása, pedig a magyar nyelvű tudományos könyvkiadás a magyar nyelv állapota szempontjából is nemzeti érdek. Önálló filmes kollégiumra tehát szerintem nem lesz szükség, de ez nem jelenti azt, hogy az NKA-nak ne kellene például a filmes folyóiratok támogatását a jövőben is megoldania, a többi szakfolyóirathoz hasonlóan a létrejövő folyóirat-kollégium keretein belül. Az általam elképzelt rendszer logikája az, hogy a hasonló, markánsan körülírható területeket vonjuk ki a szakkollégiumok hatásköréből, ezáltal egy sor pályázati kiírást megspórolhatunk.

– A 2012-es költségvetésben ismét csökkeni fog a kultúrára fordítható összeg. Az NKA pénzügyi helyzete mennyire tűnik stabilnak?

– A legfontosabb célom, hogy ezt stabilizáljam. A költségvetési törvény tervezetéből olyan szándékok is kiolvashatók, hogy az NKA bevételei csökkenjenek: például az Alap az ötös lottó nyereményadójának kilencven százaléka helyett hetven százalékát kapná meg 2012-től. Ezért személyesen kértem miniszterelnök urat, hogy a kultúra érdekében maradjon meg a kilencven százalék, és ő ebben maximálisan támogat. De egy új forrást is be fogunk hozni: már a parlament előtt van a kulturális járulék visszavezetésével kapcsolatos javaslatom. Az NKA 1993-as megalakulásától kezdve 2009-ig már szedtek be kulturális járulékot bizonyos termékek után, 0,5-től huszonöt százalékig. Ez a könyvektől kezdve a folyóiratokon át ezer dologra vonatkozott, és egy speciális területen, a pornográf kiadványok esetében volt a legmagasabb mértékű. A járulék

eltörlésekor a terület kiadójánál jelentős extraprofit maradt, hiszen például a pornólapok ára nem ment lejjebb az eltörlés után huszonöt százalékkal. A kulturális járulékot csak ebben az esetben vezetjük vissza, azaz a pornóipar azon produktumaira, amelyek a nyilvánosság előtt kvázi kulturális terméként adják el magukat, ilyen a film, az újságok, a különböző kiadványok. Ugyanakkor már megindult a találgatás, hogy mit fogunk pornográfának tekinteni, ebben a kérdésben más jogszabályok, köztük a Btk meghatározása lesz irányadó. Az NKA-törvényt tehát úgy szeretném módosítani, hogy az alap ne csak az ötös lottó nyereményadójából gazdálkodhasson, hanem ebből is, aminek az előző érában való eltörlése szerintem hibás döntés volt. Emellett az irdatlan mértékű adminisztráció csökkentése is fontos feladat, hiszen kilencszázmillió forintot fordít csak magára az igazgatóság, benne az összes pályázati bonyolítással, postaköltséggel, amit részben kiválthatna az elektronikus pályázatadási rendszer bevezetése. Szeretném továbbá megoldani, hogy legyen kötelező nevezési díj a pályázatoknál. Ennek két oka van: egyrészt egy sor olyan pályázatot, amiről szinte az első pillanatban látható, hogy nincs esélye a nyeresre, ezzel távol tudunk tartani, s így óriási munkától szabadítjuk meg az adminisztrációt, másrészt némi bevételt is jelentene a nevezési díj.

– Ön tehát alapjaiban kívánja megreformálni az NKA működését. Jankovics Marcellt azért váltották le, mert ehhez erősebb kézre volt szükség?

– Nem tudom, miniszter úrral nem beszéltem erről, arról viszont igen, hogy Marcellt mindketten nagyra tartjuk. Éppen a múlt héten volt az az NKA-bizottsági ülés, ahol leköszönt, és én ott is csak annyit mondtam, megtiszteltetés számomra, hogy őt követhetem, és próbálok méltó lenni az eddigi munkájához. Az elképzeléseimből viszont az is látszik, hogy én valóban más irányt akarok szabni a rendszernek. Úgy gondolom, így meg tudjuk menteni az NKA-t, különösen mivel az elmúlt fél évben elég furcsa hangokat lehetett hallani azzal kapcsolatban, hogy erre az intézményre egyáltalán nincs is szükség.

– Volt olyan fórum, ahol ez komolyan szóba került?

– Hivatalosan nem, de elégedetlen értelmiségiek és elégedetlen politikusok egyaránt felvetették. Én mindig erősen hátrítottam, mert úgy gondolom, a rendszerváltozás utáni magyar kulturális

intézményrendszer egyik legfontosabb mecénásfóruma az NKA, ezért stratégiai cél a megőrzése, ahogyan a mindenkori igényeknek megfelelő átalakítása is.

– Eközben az Országgyűlés Kulturális Bizottságának elnökeként is dolgozik: nemrég például feljelentést tett a Magyar Alkotóművészeti Közalapítványnál gyanítható hűtlen kezelés miatt. Hol tart most az ügy?

– Nem tudom, mert az ügyészségen nem tájékoztattam, de reménykedem benne, hogy a közvagyon elherdálását le tudtuk állítani.

– Milyen ingatlanokról van szó?

– A rendszerváltozás előtt létezett Művészeti Alap tagjai pénzt fizettek be az eladott képek után, az idősebbek még ma is kapnak ezen a jogon nyugdíj-kiegészítést. Az Alapnak jelentős ingatlanvagyonra volt: alkotóházak, művésztelepek. Emellett jövedelemtermelő tevékenységük is volt, ide tartozott a Képzőművészeti Kiadóvállalat is. A rendszerváltozás után létrejött a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE), a vagyon pedig az államnál maradt. Magyar Bálint döntése nyomán a Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány (MAK) hasznosította a művészek és a MAOE javára. A kilencvenes években vagyonszerzést könyveltettek el: a kiadóvállalatot és más értékeket is konkrétan széthordták, ellopták. De még ezzel együtt is maradt egy viszonylag jól működtethető vagyonegyüttes, olyan ingatlanokkal, mint a szigligeti alkotóház, a szentendrei művésztelep, a galyatetői alkotóház, vagy a Héderváry-kastély. Ezt a vagyont kezeli most a MAK, és még két céget is. Egyikük az a Képcsarnok Vállalat, amely elvileg a kortárs magyar képzőművészek alkotásait forgalmazza, de nyeresége csak abból volt, hogy éveken keresztül továbbadták hasznosításra a saját vagy az önkormányzattól bérelt helyiségeiket. Az ellenőrzések során kiderült, hogy a képek egy részét nem találják, néhányat például az igazgató asszony hazavitt a lakásába őrizni. De a legfurcsább, hogy a közalapítvány vezetője, aki azért kap fizetést az államtól, hogy az alapítvány vagyonát kezelje és felügyelje, az a közalapítvány cégében, a Képcsarnokban megbízási szerződéssel tanácsadó olyan jogcímen, ami egyébként elnökként is a kötelessége. Havi háromszázezerért.

– És ez eddig senkinek nem szűrt szemet?

– Én ezt már fél évvel ezelőtt is elmondtam a minisztériumban, de a köz-

alapítvány vezetőjének nem tetszett, hogy másnak a zsebében turkálók. Szerintem viszont ha valakire közpénzt bíztak, és közpénzből él, akkor ne vigyen haza úgy javadalmat, hogy arra nem jogosult. Egy újságíró megkérdezte tőlem, nem piti dolog-e havi háromszázezer forint miatt zargatni valakit. Nem is értem a kérdést, más emberek havi nyolcvanezerből élnek. Ez olyan, mintha én NKA-elnökként holnap egy havi kétszázezer forintos rendkívüli ösztöndíjat utaltatnék ki magamnak a szépirodalmi kollégiummal. Joggal tülekedne itt az egész sajtó.

– Ugyanakkor a 2012-es költségvetés már számol a Magyar Alkotóművészeti Nonprofit Kft.-vel, ami a MAK vagyonát és feladatait venné át, de még nem jegyezték be a bíróságon.

– Már fél éve készen van az üzleti terv, a teljes stratégia, ami szerintem valóban garanciát jelent arra, hogy a vagyon egyben maradjon, jól hasznosuljon, és uniós pályázatok bevonásával még fejlesszék is. A probléma az, hogy a bejegyzési folyamat és a közalapítvány megszüntetése az államigazgatási bürokrácia miatt borzasztó lassan halad.

– És mi a véleménye az Új Színházat érintő ügyről? A szakma legnagyobb részé botrányt emleget.

– Egyelőre nem olvastam Dörner György pályázatát, csak a kritikai hangokat hallottam, amik azt szajkózzák, hogy kinevezése politikai döntés volt, s közben úgy állítják be az egészet, mintha a többi színházigazgatói kinevezés pusztán szakmai alapon történt volna. Ez álságos dolog. Annak idején Márta István kinevezésekor is botrányt váltott ki, ahogyan az előtte regnáló vezetőtől megváltak. A politikusok által eldöntött intézményvezetői kinevezések mindig politikai döntések, még akkor is, ha egy adott szakmai közösség hangos többsége egyetértésével is történik. Az más kérdés tehát, hogy a politika mennyire veszi figyelembe a legitím vagy kevésbé legitím szakmai bizottságok döntését. Nyilvánvalóan úgy is össze lehet állítani egy szakmai bizottságot, hogy az a politika igényeit kiszolgálja. A Dörnert érintő kritikák inkább politikai színezetűek, attól zeng a média, hogy Dörnerék „újnyilas” színházat fognak csinálni. Ezt azért árnyalja az is, hogy a főrendezőnek választott Pozsgai Zsolt eddigi munkásságából – akinek éppen most láttam Kristóf Ágota műveiből rendezett előadását a Budapesti Kamaraszínházban – semmifajta szélsőséges megnyilvánulást nem éreztem ki. Arról pedig nem

zajlik érdemi szakmai vita, hogy Dörner jó színész-e, tud-e színházat vezetni, vagy hogy a fővárosi színházi struktúrára elbír-e egy olyan színházat, ahol csak magyar darabokat játszanak. Az biztos, hogy a közönség egy részének van igénye arra, hogy Katona Józseftől Illyés Gyulán és Németh Lászlón át Páskándi Gézáig magyar szerzők darabjait nagyobb arányban szerepeltessék a repertoáron, mint jelenleg. Ezzel együtt Dörner megszólalásainak egy részét kifejezetten szerencsétlennek és elfogadhatatlannak tartom, és sajnálom Márta Istvánt, mert szerintem értékes ember, remek művészeti vezető, és méltánytalannak tartom, hogy láthatólag a szakma egy része nem vele szolidáris, pusztán Dörner vélt vagy valós politikai nézetei miatt hangos.

– Egyesek Tarlós István eljárását nehezítik, hogy nem vette figyelembe a szakmai bizottság döntését.

– Erre törvényes joga van. De ez a kérdés megint csak a szakmai viták helyett merül fel; ahelyett, hogy arról beszéljünk, vajon lehetséges-e azt a gondolatiságot megvalósítani, amit például Pozsgai Zsolt már többször értelmesen és kulturáltan kifejtett a rendezéseiben. És az sem lenne baj, ha megnéznénk néhány előadást az erőteljes hisztériakeltés helyett. Persze a másik oldalon ott vannak Dörner sajnálatos nyilatkozatai, amiket egy budapesti igazgatónak nem kellene mondania. Dörner harcostársai sem segítenek a botrány elcsitításában: nem tudom értelmezni az olyan mondatokat, hogy végre magyar színházigazgató van Budapesten. Mert ki nem az? Egy ilyen kijelentés csak arra jó, hogy tovább tápláljuk a gyűlölet mindent elpusztító tüzét. És persze itt van még a közönség is: a saját szememmel láttam, hogy ismert jobboldaliak Alföldi Tragédiáját felállva tapsolták meg. Érdemes volna megvizsgálni egyszer azt is, hogy az a színházszerető polgári közönség, amelyik keményen és joggal szidja a baloldalt, amiért kétszeresére növelte az államadósságot és kiszolgáltattá tette a hazánkat, milyen előadásokat néz meg szívesen a Pesti Magyar Színházban, a Nemzetiben vagy az Új Színházban. Lehet, hogy komoly meglepetés érne bennünket. Az a polgári közönség ugyanis, amelyik Tarlós Istvánból főpolgármestert csinált, ízlését tekintve egyáltalán nem olyan őskonzervatív, mint azt néhányan feltételezik. Éppen ezért én óvatosságra, mértéktartásra és kiváltképp színházba járásra buzdítanék mindenkit.

Farkas Anita, Szentéi Anna